

POZICIJA SPORTISTA U CRNOGORSKOM OLIMPIJSKOM POKRETU

Marko Begović

Nemački sportski univerzitet

Apstrakt

Ovaj rad bavi se pitanjem institucionalnog položaja sportista u okviru Crnogorskog Olimpijskog pokreta sa ciljem osmišljavanja mehanizama koji će jačati prednosti, a eliminisati institucionalne prepreke za sportiste. Oslikavanjem formalne (kao i neformalne) organizacione strukture, teži se stvaranju institucionalnog okvira za unapređivanje karijera sportista, integracija i funkcionisanju u društvenom sistemu nakon završetka sportske karijere, kao i ukupnom poboljšanju sistema sporta u Crnoj Gori.

Ključne reči: sportisti, Olimpijski pokret, sportska karijera, Crna Gora

Uvod

Kako bi se promenilo stanje Olimpijskog pokreta u Crnoj Gori potrebno je prihvatiti Kubertenovu ideju sportiste kao jezgra i glavnog promotera i prenosioca olimpijskih vrednosti:

„Da bi sto ljudi razvilo svoju muskulaturu, potrebno je da se njih pedesetoro bavi sportom, a da bi se njih pedesetoro bavilo sportom, potrebno je da njih dvadesetoro budu profesionalci; ali da bi njih dvadesetoro bili profesionalci, neophodno je da njih petoro budu sposobni za vanserijska dostiguća.”¹

Uzevši u obzir statističku poziciju Crne Gore, države sa populacijom manjom od milion ljudi, sportske aktivnosti treba da vodi državna vlast, ali preko decentralizovanih jedinica unutar Nacionalnih sportskih saveza (delova crnogorskog NOK-a).² Pod vođstvom države, Italijanski Olimpijski Komitet (CONI) odgovoran je za sportske aktivnosti.³ Načelo decentralizacije znači da bi trebalo da budu uključeni svi koji se aktivno bave nekim konkretnim sportom (od sportista do pokrovitelja). Teniski savez Sjedinjenih Američkih država (USTA) je primer gde sportisti, treneri, sudije, pokrovitelji aktivno učestvuju u različitim odborima u okviru USTA koji se zasnivaju na pravilima osnivačkog akta USTA, statuta, i različitih uslova prijema u te odbore.⁴

Sport igra veoma važnu ulogu u celokupnom crnogorskom identitetu, posebno u vremenima kada je ekonomska kriza izuzetno produbila jaz između klasa sa negativnim

¹ In MÜLLER, N. (1986) /IOC (Eds.) Olympic Education : Pierre de Coubertin. Textes choisis. Vol.I « Révélation». Zurich, Hildesheim, New York, p. 436.

² <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Montenegro>

³ Legge N. 91/81 sul Professionismo Sportivo, Art. 14.

⁴ http://assets.usta.com/assets/1/15/2012_Constitution_Bylaws3_022212.pdf

uticajem na socijalizaciju ugroženog stanovništva. Zbog ovih negativnih posledica, sportske organizacije imale su tendenciju da prate organizacionu strukturu drugih vladinih organizacija. U svom radu, Šifle definiše tri različite vrste organizacionih kultura sportskih upravnih tela: kultura udruženja izabranih rukovodilaca volontera, koja se zasniva na državnim vrednostima amaterizma i volontiranja; kultura javnog servisa, državnih službenika koji se nalaze na različitim nivoima u okviru zvaničnog saveza (crnogorske sportske organizacije obično prate ovu organizacionu šemu); i menadžerska kultura koja uključuje menadžere i stručnjake, i zasniva se na zaslugama, performansama i isplativosti.⁵

S druge strane, nema mnogo istraživanja koja su se bavila pitanjima sportskih organizacija iz relacije perspektive.⁶

COK-NSS relaciona struktura

Pravni položaj Crnogorskog Olimpijskog komiteta predstavlja savez svih sportskih saveza (ali ne i olimpijskih sportova). Strategija i akcioni planovi zavise od NOK-a Generalne skupštine Crne Gore koju čine razni predstavnici sportskog pokreta (predstavnici nacionalnih sportskih saveza).⁷ Imajući u vidu organizacioni sistem koji postaje sve više birokratski, Krozije i Friedberg su predložili da funkcioneri posluju sa značajnim nivoom autonomije.⁸ Iako su dužni da se pridržavaju obaveza predviđenih statutom, predstavnici su ipak skloni da donose odluke na osnovu svojih neformalnih saveza, kako bi zadovoljili svoje privatne interese. Uprkos neskladu u društvu, Koukli je zaključio da se sport sastoji iz pravila stvorenih međuljudskom saradnjom.⁹ Kontekstualni kulturni elementi (koji su uzeti zdravo za gotovo) široko su rasprostranjeni u procesu donošenja odluka u okviru Crnogorskog olimpijskog pokreta.¹⁰ Nacionalni sportski savezi su vladine organizacije koje se sastoje od sportskih klubova ili predstavljaju njihovu uniju. Većina klubova su ili u privatnom vlasništvu ili u javnom, ali pod potpunom kontrolom privatnih lica (koji su obično povezani sa politički uticajnim ljudima).

Razmatranje statuta¹¹ (zaštitno pravno sredstvo svakog nacionalnog saveza) dovodi do zaključka da je prioritet ili centralna tačka NSS-a u Crnoj Gori razvoj sportista. Pod razvojem sportista podrazumeva se stvaranje najboljih mogućih uslova za postizanje najboljih sportskih rezultata. U suštini, ostatak statuta ne pruža nikakav pravni niti bilo kakav dodatni podzakonski akt koji bi mogao da obezbedi praktičnu primenu gorenavedenog. Očigledno je da se neformalni savezi grade na zajedničkim ciljevima vlastodržaca, kako bi oni ostali na položaju i kako bi povećali svoje interese. Na primer, Numerato je analizirao situaciju u češkim organima vlasti:

„Iz perspektive društvenog kapitala, sportsko upravno telo predstavlja instituciju kao skup veza u okviru mreže, koje imaju određenu konfiguraciju i koje su organizovane na određeni način. Članovi saveza dele kognitivne slike o sebi a odnosi se održavaju kroz određeni stepen

⁵ Chifflet, P. (1993). Associations de sportifs ou enterprises du sport. In A. Loret (Ed.), *Sport and Management*. Paris: Dunod.

⁶ Harvery, J., Lévesque, M., & Donnelly, P. (2007). Sport Volunteerism and Social Capital. *Sociology of Sport Journal*, 24(2), 206-223.

⁷ <http://www.cokcg.org/onama/statut/>

⁸ Crozier, M and Friedberg, E (1977) *L'Acteur et le Système*. Paris: Éditions du Seuil.

⁹ Coakley, J (2007) *Sport in Society – Issues and Controversies*. Boston: McGraw Hill.

¹⁰ O kulturnim elementima iz konteksta u: DiMaggio, P.J., & Powell, W. W. (1991). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality. . In P. W.W & P.J. DiMaggio (Eds), *The New Institutionalism in Organizational Analasys*. Chicago, IL. University of Chicago Press. 26-27.

¹¹ Većina NSS-a ima sličan statut (Samo Crnogorska verzija): <http://www.mta.co.me/userfiles/file/Statut.pdf>

poverenja. Ponašanje članova udruženja, koji se manje ili više poistovećuju sa sportskim pokretom, regulisano je normama i obavezama.¹²

Položaj sportista

Važeći ustav NSS-a, s jedne strane pogođen svetskom ekonomskom krizom a s druge strane prihvativši filozofiju okrenutu ka tržištu bez neophodnih pravnih instrumenata (statuta i podzakonskih akata za poboljšanje položaja sportista) uopšteno zanemaruje sportiste i jedino ima za cilj da visoki funkcioneri dobiju državna sredstva i da prošire svoj uticaj. Većina saveza nije kroz statut predvidela institucionalni položaj sportista. Pozitivan primer je Fudbalski savez Crne Gore, gde klubovi, sportisti, treneri, sudije, medicinsko osoblje i najniži predstavnici imaju svoje sindikate u okviru krovnog saveza.¹³ Glavni problem Olimpijskog pokreta u Crnoj Gori je ugrožen položaj sportista (zakonski i u praksi). U svom govoru, Frenki Frederiks istakao je sledeće:

„Nesumnjivo je da, bez sportista, ne bi bilo Olimpijskih igara, ne bi bilo sporta.”

Bez podrške institucija tokom sportske karijere, karijera koja dolazi posle bavljenja sportom je neizvesna i nejasna i bilo je mnogo dokaza da su sportisti posezali za alkoholom kako bi se izborili sa završetkom sportske karijere.¹⁴ Obratimo pažnju na preporuke sa Kongresa MOK-a iz oktobra 2009. godine:

„Svi sportisti čine srce Olimpijskog pokreta. Njih podržavaju obimne strukture, koje posebno uključuju lokalne klubove, nacionalne i internacionalne saveze i nacionalne olimpijske komitete... Sportiste bi trebalo podsticati da uzmu udela u organizaciji i razvoju u 21. veku.”¹⁵

S druge strane, što se tiče neizvesne budućnosti sportista, Fuks Ebaugh (1988) je primetio:

„Proces razdvajanja od uloge koja je centralna za nečiji identitet i ponovno uspostavljanje identiteta u novoj ulozi, koja uzima u obzir nečiju bivšu ulogu čini proces koji ja nazivam promena uloga.”¹⁶

Olimpijski pokret u Crnoj Gori nema ni formalno ni neformalno uređene ustanove za zaštitu sportista, koje imaju za cilj da ih održe aktivnim i posle sportske karijere. Ovo je veoma bitno jer bi oni, s jedne strane, mogli da posluže kao uzor, a još važnije je što bi to značajno smanjilo mogućnost da bivši sportista postane problematičan član društva. Kao nastavak u vezi sa razvojem sportista:

„Sportistima svih sportova iz celog sveta treba omogućiti pristup odgovarajućem nivou osnovnog pravnog savetovanja i usmerenje tokom njihove sportske karijere. Najuticajniji ljudi Olimpijskog pokreta bi trebalo, o svom trošku, da identifikuju pravila i procedure za postizanje ovog cilja.”¹⁷

Olimpijski pokret u Crnoj Gori je državno orijentisani sistem, kojim upravlja privatno ili politički podobno lice, i konstelacija u NOK-u Crne Gore čini ga veoma uticajnim. Statut Crnogorskog NOK-a omogućava predstavnicima saveza da zauzmu položaj u različitim komisijama, bez obzira da li oni poseduju neophodne preduoslove za to. Sportisti bi trebalo

¹² Numerato, D. (2008). Czech Sport Governing Bodies and Social Capital. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(1), 21-34.

¹³ http://fscg.co.me/images/stories/pravilnici/2012/Statut_FSCG-02.pdf

¹⁴ Mihailovic, M. (1968). The status of former sportsmen. *International Review of Sport Sociology*, 3, 73-93.

¹⁵ XIII Olympic Congress, (2009). Recommendations, Denmark.

¹⁶ Fuchs Ebaugh, H. (1988) *Becoming an Ex. The Process of Role Exit.* (pp.1) Chicago, IL: The University of Chicago Press. p.1

¹⁷ *Ibid.*, p. 4.

da budu uključeni u celokupni proces donošenja odluka. O ulozi sportista u institucijama Olimpijskog pokreta:

„Sportisti moraju biti uključeni u organe odlučivanja u okviru Olimpijskog pokreta kroz Sportsku komisiju i druge organe koje imaju puno pravo glasa.”¹⁸

Ne znači, naravno, da će to rešiti sve probleme. Mogućnost učešća možda neće u potpunosti rešiti probleme relacionog trougla (zajednica-sportisti-olimpijski pokret), kako napominje Mekfi:

„Ne mogu se, na primer, rešiti svi problemi u konkretnom sportu određivanjem novih pravila igre, pravila koja će svaku situaciju nedvosmisleno rešiti.”¹⁹ Neformalne veze najčešće postaju praksa koja u mnogim slučajevima prevazilazi formalne interese NSS. Jedan od najočiglednijih razloga koji služi kao mehanizam odbrane može objasniti Kešmor:

„Kriza legitimiteta mehanizama za privremeno rešavanje razmirica, koji su oslabljeni zbog komercijalizacije i profesionalizacije sporta.”²⁰

Sa potpunom svešću o tome da ovo nije uobičajeno stanje u NSS-u, važno je napomenuti da formativna istorijska pozadina NSS (socijalistički period/javno vlasništvo do sredine osamdesetih i uvođenje kapitalističkih principa uz nedostatak pravne institucionalne zaštite od devedesetih) tera na jedinu moguću konstelaciju da bi sportiste stavila u položaj da se njihov glas čuje i da uzmu učešće u vođenju NSS-a. Početak promena bi trebalo da bude prilagođavanje postojećih statuta i, s obzirom na to da se većina Nacionalnih sportskih saveza (preko 90%) finansira iz državnih sredstava, da se predstavnici društva dovedu na menadžerske pozicije.²¹ Imajući u vidu da su NSS državno orijentisane organizacije važno je podsticati oformljavanje posebnih udruženja sportista, trenera, sudija, roditelja i podstaci pokrovitelje u NSS-u da zauzmu jednaku ulogu u odlučivanju. Osim toga, konstelacija odnosa unutar NSS-a koja je važna za autonomiju u sportu, može da posluži kao zaštita od bilo kakvog zlostavljanja u konkretnom sportu, omogućavajući svim sportistima da budu ravnopravno zastupljeni. U odeljku sa preporukama MOK-a sa Kongresa iz 2009. godine, „Struktura Olimpijskog pokreta”, autonomija u sportu je istaknuta kao ključni segment u cilju promovisanja različitosti i posebnosti:

„Nadležne međuvladine organizacije i vlade bi trebalo da priznaju neophodnu i suštinsku autonomiju Olimpijskog pokreta, pogotovo poštovanje i sprovođenje pravila dobrog upravljanja, jednakosti i pravičnosti u sportu i sportskoj administraciji, ustanovljenim od strane Olimpijskog pokreta i navedenim u Olimpijskoj povelji, da obezbedi najbolje i najpravednije moguće bavljenje sportom... Svi činioци Olimpijskog pokreta bi trebalo da preispitaju svoja pravila i aktivnosti, da bi se osiguralo da su u potpunosti u skladu sa Olimpijskom poveljom i sa osnovnim principima i vrednostima olimpizma.”²²

Autonomija u okviru Crnogorskog Olimpijskog pokreta (uglavnom u strukturi NSS-a) uglavnom se pogrešno smatra za autoritet, posebno kada je u pitanju donošenje strateških

¹⁸ *Ibid.*, p. 4.

¹⁹ McFee, G (2000) *Spoiling: an Indirect Reflection of Sport's Moral Imperative?* pp. 172-182 in Tännsjö, T and Tamburrini, C (eds.) *Values in Sport - Elitism, Nationalism, Gender Equality and the Scientific Manufacture of Winners*, London: E & FN Spon.

²⁰ Cashmore, E (2005) *Making Sense of Sports*. London: Routledge. In work of: Dino Numerato, D. and Persson, H.T.R., (2010). *“To Govern or to Dispute? Remarks on the Social Nature of Dispute Resolutions in Czech and Danish Sports Associations”*, Entertainment and Sports Law Journal, ISSN 1748-944X, p. 3.

²¹ Informacije o finansiranju NSS-a i drugih sportskih organizacija (klubova) mogu se naći na: <http://www.infomladi.me/index.php?IDSP=19976&jezik=lat> i <http://www.infomladi.me/index.php?IDSP=20257&jezik=lat>.

odluka o razvoju sportskog sistema ili u okviru konkretnog sporta, s jedne strane, i način trošenja državnih sredstava (izdvojenih za razvoj sportista) s druge strane.

Zaključna razmatranja

Svesno je uzet u obzir institucionalni položaj sportista u cilju otkrivanja organizacione strukture Crnogorskog Olimpijskog pokreta sa akcentom na Nacionalne sportske saveze kao ključnog segmenta (organizacionog). Postoje dva glavna razloga zašto je izabran ovaj princip. Kao prvo, nema mnogo studija o aspektima odnosa u sportskim organizacijama što se tiče položaja sportista. Kao drugo, u zemlji koja je u tranziciji, pravne osnove treba smatrati temeljom za izgradnju odnosa. Relacione forme su uključene putem izgradnje institucije u cilju zaštite položaja sportiste s jedne strane i poboljšanja mogućnosti za razvoj ukupnog državnog potencijala kroz Crnogorski Olimpijski pokret. Cilj ovog rada nije da se suprotstavlja postojećim strukturama, već da ukaže na ugroženi položaj sportista i da posluži kao smernica (sportistima da preuzmu odgovornost) za poboljšanje organizacione strukture Crnogorskog Olimpijskog pokreta.

Literatura

1. Cashmore, E., (2005). *Making Sense of Sports*. London: Routledge. In work of: Dino Numerato, D., and Persson, H.T.R., (2010). "To Govern or to Dispute? Remarks on the Social Nature of Dispute Resolutions in Czech and Danish Sports Associations", *Entertainment and Sports Law Journal*, ISSN 1748-944X, p. 3.
2. Chifflet, P., (1993). *Associations de sportifs ou entreprises du sport*. In A. Loret (Ed.), *Sport and Management*. Paris: Dunod.
3. Coakley, J., (2007). *Sport in Society – Issues and Controversies*. Boston: McGraw Hill.
4. Crozier, M and Friedberg, E., (1977). *L'Acteur et le Système*. Paris: Éditions du Seuil.
5. DiMaggio, P.J., & Powell, W. W. (1991). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality. In P. W.W & P.J. DiMaggio (Eds), *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago, IL. University of Chicago Press
6. Fuchs Ebaugh, H., (1988). *Becoming an Ex. The Process of Role Exit*. (pp.1) Chicago, IL: The University of University of Chicago Press.
7. Harvery, J., Lévesque, M., & Donnelly, P., (2007). *Sport Volunteerism and Social Capital*.
8. Legge N., 91/81 sul Professionismo Sportivo, Art. 14.
9. McFee, G., (2000). Spoiling: an Indirect Reflection of Sport's Moral Imperative? pp. 172-182 in Tännsjö, T and Tamburrini, C (eds.) *Values in Sport - Elitism, Nationalism, Gender Equality and the Scientific Manufacture of Winners*. London: E & FN Spon.
10. Mihailovic, M., (1968). The status of former sportsmen. *International Review of Sport Sociology*, 3, 73-93.
11. Muller, N., (1986). /IOC (Eds.) *Olympic Education : Pierre de Coubertin. Textes choisis. Vol.I « Révélation»*. Zurich, Hildesheim, New York
12. Numerato, D., (2008). Czech Sport Governing Bodies and Social Capital. *International Review for Sociology of Sport Journal*, 24(2), 206-223. *the Sociology of Sport*, 43(1), 21-34. York, p. 436.
13. XIII Olympic Congress, (2009). *Recommendations*, Denmark

- http://assets.usta.com/assets/1/15/2012_Constitution_Bylaws3_022212.pdf (Accessed 15 January 2013).
- <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Montenegro> (Accessed 15 January 2013).
- http://fscg.co.me/images/stories/pravilnici/2012/Statut_FSCG-02.pdf (Accessed 15 January 2013).
- <http://www.cokcg.org/onama/statut/> (Accessed 15 January 2013).
- <http://www.infomladi.me/index.php?IDSP=19976&jezik=lat> (Accessed 15 January 2013).
- <http://www.infomladi.me/index.php?IDSP=20257&jezik=lat> (Accessed 15 January 2013).
- <http://www.mta.co.me/userfiles/file/Statut.pdf> (Accessed 15 January 2013).